

בתנועה: הזדמנויות ואתגרים של הגירה לאירופה וישראל

בודפשט, 16-17 במרץ 2016

הסולידריות באיחוד האירופי ו"אזור שְׁנָגָן" (במסגרת אמנת שְׁנָגָן, הוחלט על הסרת ביקורות דרכונים במעבר בין המדינות החתומות - כל מדינות האיחוד האירופי מלבד בריטניה ואירלנד, בתוספת שווייץ, ליכטנשטיין, נורבגיה ואיסלנד, שאינן חברות באיחוד) מסוגלים להתפורר. מסיבה זו, נקודת המבט ההונגרית היוותה עניין מיוחד בדיון בסוגיית הפליטים/הגירה. מטרת הפגישה הייתה להפגיש את דעותיהם של הישראלים והאירופאים בנוגע להגירה, ולבחון האם ניתן לזהות מדיניות וגישות משותפות לפתרון הבעיה. הדיונים התמקדו בהבנת משבר ההגירה הפוקד את אירופה ובניסיון לצייר, ככל האפשר, קווי דמיון עם המצב הישראלי.

המפגש התמקד בשלושת הנושאים הבאים:

1. העלויות והתועלות מהגירה:

< הזדמנויות ואתגרים כלכליים פוליטיים ותרבותיים.

< עלייה בשיעור שנאת הזרים ובפופוליזם.

< תפקיד ההגירה בהיסטוריה האירופית והישראלית

2. ההשלכות הביטחוניות של הגירה באירופה ובישראל:

< פרספקטיבות של השלכות ביטחוניות.

< מדיניות חוץ, ביטחון ופיתוח והשפעתה על גלי הגירה.

< האם מנטליות של מבצר היא תגובה בלתי נמנעת להגירה?

3. בישראל ובאירופה: גישות שונות לאותה בעיה, או גישות זהות לבעיות שונות?

< מדיניות תגובה להגירה, הצעות לשיפור המדיניות וסוגיות אחרות בנושא.

תחושה של משבר

רשמים ומסקנות מהסמינר

ההיבט האירופי:

המשתתפים האירופאים הסכימו עם הדעה השכיחה שהביעו המשתתפים הישראליים כי לאירופה חובה מוסרית ופוליטית לעזור לפליטים ולקלוט אותם. עם זאת, הם ציינו כי גישת המשבר בה נוקטת האיחוד האירופי דוחקת שיקולים הומניטריים לרקע. הדאגה העיקרית היא להציל את "אזור שְׁנָגָן" בהקדם האפשרי. עד כה בשנת 2016, 148,000 מהגרים לא סדירים עשו את דרכם לאירופה, פי עשרה יותר בהשוואה לאותה התקופה אשתקד. האיחוד האירופי נתפס כגוף של מצליח לגבש מענה אפקטיבי, וכן ל-Frontex, סוכנות הגבול של האיחוד האירופי, אין כלים מתאימים לכך. כתוצאה, מפלגות פופוליסטיות נכנסות לחלל הריק ומציעות פתרונות פשוטים לבעיות מורכבות, כגון סגירת הגבולות או פרישה מהאיחוד האירופי. הקצב המהיר של ההגירה והאופי המאורגן והרב-לאומי שלה, יוצרים תחושה באירופה כי "הפעם זה שונה" וניתן ללמוד מעט מאוד מגלים קודמים של הגירה. במילים אחרות, אירופה עומדת בפני סיטואציה חסרת תקדים. ראוי לציין כי לאורך ההיסטוריה גלי הגירה תמיד הובילו לחששות ופחדים לאומניים, לכן על אירופה וישראל ללמוד ממופעי הגירה קודמים.

זרזי ההגירה

הבנת הגורמים המזרזים הגירה מסיבית היא חיונית. אחד משתתפים אמר כי ניידות של אנשים גורמת לחץ בממשלות של מדינות היעד ונתפסת כאיום על הסדר הפוליטי הקיים במדינה. ההגירה מארצות המוצא גוברת

בעריכת: יאן בוסה, איתמר גזלה, סיימון גטרר, ד"ר רובי נתנזון, ד"ר וורנר פושרה וד"ר רם קורטווג

המפגש השנתי של Israeli-European Policy Network (IEPN) באירופה התמקד בסוגיית ההגירה והתקיים בבודפשט.

מאז אמצע 2015, אירופה עומדת בפני תופעה חסרת תקדים של הגירה, בעיקר בשל מלחמות האזרחים בסוריה ובעיראק. מנתוני Eurostat עולה כי בשנת 2015 לבדה, מעל 1.2 מיליון פליטים ביקשו מקלט לראשונה, מתוכם כמעט 90,000 קטינים ללא ליווי, הגישו בקשה להגנה בינלאומית במדינות החברות באיחוד האירופי - יותר מכפול מהשנה הקודמת. מבקשי המקלט העיקריים היו אזרחים מסוריה (362,800 איש), אפגניסטן (178,200) ועיראק (121,500). גרמניה היא המדינה בה נרשם המספר הגבוה ביותר של מבקשי מקלט לראשונה (441,800 אנשים, או 35% מכלל המועמדים לקליטה במדינות האיחוד האירופי). אחריה נמצאות הונגריה (174,400, או 14%), שבידה (156,100, או 12%), אוסטריה (85,500, או 7%), איטליה (83,200, או 7%) וצרפת (70,600, או 6%). המספר הגבוה ביותר של מבקשי מקלט לראשונה ביחס לאוכלוסייה בשנת 2015 נרשם בהונגריה (17,699 מבקשי מקלט לראשונה למיליון תושבים), ואחריה שוודיה (16,016), אוסטריה (9,970), פינלנד (5,876) וגרמניה (5,441). בשנת 2015, הממוצע של מבקשי המקלט לראשונה היה 2,470 מבקשי מקלט למיליון תושבים במדינות החברות באיחוד האירופי.

מדינות האיחוד האירופי העניקו מעמד הגנה ל-333,350 מבקשי מקלט בשנת 2015, גידול של 72% לעומת 2014. המדינה בה מספר הפליטים הזוכים להגנה הוא הגבוה ביותר היא גרמניה (148,200, או 44%), ואחריה שוודיה (34,500, או 10%), איטליה (29,600, או 9%), צרפת (26,000, או 8%), בריטניה (17,900, או 5%), אוסטריה (17,800, או 5%) והולנד (17,000, או 5%). מאז 2008, הוענק מעמד הגנה מטעם האיחוד האירופי לכמעט 1.1 מיליון מבקשי מקלט.

המפגש השנתי של IEPN התרחש כאשר המאבק של האיחוד האירופי כדי למצוא תשובה למשבר ההגירה כבר היה בשיאו. כאמור, משבר זה החל בשנת 2015, כאשר מספר הולך וגדל של מהגרים עשה את המסע אל האיחוד האירופי, דרך הים התיכון או דרך דרום-מזרח אירופה, כדי לבקש מקלט מדיני, בעיקר בשל הסכסוכים בסוריה, בעיראק ובאפגניסטן. בשנת 2015, מעל 3,770 פליטים טבעו או נעלמו בעת חציית הים התיכון לכיוון יוון או איטליה. ניצולים מדווחים על אלימות והתעללות על ידי סוחרים אנשים, הגובים אלפי דולרים לאדם בעבור שירותיהם.

בשעה שמדינות אירופה מנסות למצוא פתרון להמוני הפליטים המגיעים אליה, חלק מהמדינות מפעילות ביקורת גבולות קפדנית. מדיניות זו הותירה עשרות אלפי מהגרים תקועים ביוון וכתוצאה מכך לחשש מהיווצרות משבר הומניטרי. האיחוד האירופי, על 28 המדינות החברות בו, כל אחת עם ממשלה, משטרה ומערכת משפט משלה, מתקשות להגיע להסכמה באשר לאילו הצעדים שיש לנקוט כדי להתמודד עם המשבר.

למיקום המפגש בבודפשט הייתה משמעות מיוחדת. החלטת הממשלה ההונגרית לבנות גדר גבול כדי לבלום את זרימת המהגרים למדינה בשנת 2015 הייתה הראשונה מבין סדרה של צעדים אשר הוכיחו כי

הם כבר כאן, מה עושים עכשיו?

דיון על האתגרים הקיימים בעקבות גלי ענק של פליטים

ד"ר דבורה בלום
המכון להגירה ושילוב חברתי, המרכז האקדמי רופין, ישראל

תקציר מנהלים

ההיסטוריה והספרות הוכיחו כי מדיניות של אינטגרציה חברתית היא כלי חיוני של המדינה המודרנית להתמודדות עם גלי הגירה המוניים. לאסטרטגיה כזו יש השפעה חיובית לא רק על רווחתם של המהגרים, אלא גם על החברה המארחת, הזוכה לחיזוק הערכים הדמוקרטיים והמרקם החברתי.

באמצעות מודל הטרנזקציות של לאזארס פולקמן של לחץ והתמודדות עם ניתוח המצב הנוכחי באירופה, מאמר זה טוען שהדרך בה נתפס המצב על ידי מדינות המארחות משפיעה על היכולת שלהם ליצור תנאים שיאפשרו קבלת החלטות מושכלות ואופטימליות, וישום הולם של שיטות לשילוב חברתי של מהגרים. לנקודת המבט של הממשלה, השפעה גדולה על ההתמודדות עם גל ההגירה. הממשלה היכולה לראות בגל ההגירה איום, אך גם אתגר המציע הזדמנויות חדשות.

המקרה הישראלי המוצג במאמר נועד כדי להדגים טענה זו. בהתבסס על הניסיון הישראלי עם גלי הגירה המוני, מועלות מספר הצעות של דרישות בסיסיות לשילוב מוצלח של מהגרים במדינה. גם מדינות שלא רוצות או אין להן את היכולת להשקיע בתהליך האינטגרציה המלא של המהגר (מחשש שיחזור לאחר תקופה קצרה לארץ מוצאו), חייבות להשקיע לפחות בשלושה אלמנטים קריטיים של אינטגרציה לטווח קצר או ארוך: **1. רכישת שפה:** במידה ומהגרים לא יעברו תהליך מוסדר של רכישת שפה, עשויה לגדול הנטייה להפרדה ובכך לגרום לחוסר הזדהות עם החברה הקולטת ועם תרבותה.

2. מפגש בין-תרבותי ולמידת הקודים חברתיים: המרחק התרבותי הגדול בין המהגרים החדשים לבין התושבים המקומיים, דורשים גישור והיכרות הדדית. התנהגות של מהגרים החורגת מן הנורמות המקומיות מעצימה את תחושת הניכור שלהם מהחברה המקומית ומגבירה את החשדנות בין המהגרים לבין תושבי המקום.

3. הכשרה תעסוקתית והדרכה: הדרכה תעסוקתית, יחד עם פיזור גיאוגרפי מתאים, יכולים למנוע ריכוז של פליטים בשכונות פריפריאליות מוחלשות. כמו כן, ניתן להקל באופן משמעותי את חזרת הפליטים לארצותיהם על ידי הכשרה מקצועית מתוכנת מראש הלווקחת בחשבון לא רק את הצורך של הפליטים להתפרנס במהלך שהותם במדינה המארחת אלא גם את אופיו של שוק העבודה בארץ מוצאם. המשורר הישראלי מואיז (משה) בן הראש מבטא בהצלחה את רגשות המהגר שמרגיש לא שייך בחברה הקולטת. בן הראש הגיע לישראל עם הוריו ממרוקו כשהיה בן שנים-עשרה. בשיירו "מהגר", הוא מתאר במבט צלול את תמימותו של ילד המגיע לארץ חדשה ומבין את המשמעות של השינוי הגדול בחייו:

"הוא בן שנים עשרה / בןמל תעופה / עומד ליד אמו / חושש / שמתח / עיני לא יודע / שכל שיגשה מעכשו והלאה / יהיה טעות".
התפיסה של ממשלות לגבי עלייה המונית טרם תועדו בשיורה. עם זאת, ברור שמקבלי החלטות במדינה הם השחקנים המרכזיים בבחירת מנגנוני ההתמודדות עם ההשפעות של גלי הגירה מסיביים. על מנת לשמור על מדינה מודרנית כישות ליברלית המקדמת ערכים דמוקרטיים

המשתתפים אמרו כי ישראל ניצבת בפני דילמה, האם לשמור על המבנה הדתי-אתני של המדינה, ובכך לוותר על הערכים ההומניטריים. תפיסות ישראליות רבות בנוגע לטיפול הראוי בבעיית ההגירה לאירופה הן מרושעות. תפיסה הקובלת הינה כי כעת האירופאים יבינו את המשמעות של התמודדות עם קבוצות גדולות של ערבים והאיום הביטחוני שהם מהווים. למעשה, כמה חברות ישראליות בוחנות כיצד הן יכולות להרוויח מהאיומים הביטחוניים החדשים של אירופה.

סיכום:

בסיטואציה שנוצרה, היה קשה לזהות דרכי מדיניות יעילות, אך בכל זאת כמה עקרונות עיקריים עלו. אירופה וישראל חייבות להבטיח יחס הומניטרי למהגרים. אם כבר הגיעו למדינה, על המדינה לשלב את מבקשי מקלט כראוי בחברה, ללמדם את השפה ואת הקודים החברתיים-תרבותיים של המדינה. בנוסף, על המדינה לדאוג להם לגישה לתעסוקה וחינוך. אך העיקרון המרכזי, ההתמודדות עם ההבנה של "זרזי ההגירה", יובילו למציאת פתרונות יעילים וברי קיימא להגירה המסיבית. ההגירה תימשך, השאלה היחידה היא האם וכיצד ניתן לנהל אותה.

ישראל והאיחוד האירופי: הסיכונים של ההגירה החדשה

ד"ר רוזריק פארקס
המכון האירופי למחקרי ביטחון (EUISS)

תקציר מנהלים

איך תופסים את האיום הביטחוני איתו מתמודדת ישראל ומדינות אירופה כשמדובר בגירה? מאמר זה בוחן את תופעת ההגירה מעבר לתופעת הפליטים מסוריה או עיראק, מדינות שבהן אוכלוסיות עצומות נעקרות מבתיהן, זאת מבלי לציין את לבנון או מצרים המראות סימנים מדאיגים של שברירות כלכלית ופוליטיות. בנוסף, המאמר בוחן את התופעה מעבר למצב במדינות אפריקה שם יש עלייה חדה בשיעור הילודה בשל הפיתוח הכלכלי, זאת בניגוד לדפוס הרגיל של פיתוח כלכלי, תופעה המובילה למחסור במשאבים והגירה המונית של בני אדם.

מאמר זה מציג את תופעת ההגירה כתכונה של גלובליזציה. המאמר מראה כי שליטה הדוקה על ההגירה היוותה תנאי הכרחי להסרת מגבלות על תנועות סחר והון עולמיות. בנוסף נטען כי כעת, כאשר תזרימי הסחר והון מתקשים להביא לפיתוח בר-קיימא, אנשים חוזרים שוב להיות בתנועה. האיחוד האירופי וישראל, אשר לשניהם יתד חזקה בגלובליזציה המערבית, חשופים כעת לזרם ההגירה שעלול לגרום לאובדן הסדר הטרטוריאלי שהן מייצגות.

משבר של פיתוח עולמי

מצב הפליטים במזרח התיכון מוכר יותר ויותר כמשבר של מדינות פיתוח, הנגרם כתוצאה מניהול כושל של משאבים, עיור כבד, אבטלה וריבוי צעירים. הפתרונות גם הם באים מתחום מדיניות הפיתוח: לבנון וירדן, הבנק העולמי וקרן UNHCR, ארה"ב ובריטניה, כולן מסכימות שסיוע הומניטרי מהווה פתרון לטווח קצר בלבד. על מנת לייצר פתרון בר קיימא, נדרש מאמץ לייצר מקומות עבודה ומקומות מגורים עבור המהגרים שנשלו מבתיהם. אך זהו רק קצה הקרחון: הקשר בין משבר הפליטים המתמשך ומשבר הפיתוח העולמי עמוק עוד יותר.

כי האזרחים איבדו את האמון ביכולת של הגלובליזציה לספק להם הטבות כלכליות. עם זאת, על ידי עצירת ההגירה או הניסיון למנוע מאנשים לעזוב, מדינות המערב גורמות בעקיפין ללחצים דמוגרפיים וכלכליים-חברתיים במדינות המוצא. דרושה גישה חיובית יותר של מדינות אירופה למצב זה. ביקורת רבה נמתחה על המדיניות האירופית בשל היותה ממוקדת בעיקר בגבולות, עם מעט דאגה לגבי הגורמים שמגדילים את תופעת ההגירה, לצד חוסר השתלבות של המהגרים במדינות היעד. המדיניות מתמקדת בעצם בשאלה למי מותר ולמי אסור להיכנס למדינה. הנאורות אירופאיות הפיקה שני סוגים של ערכים; אוניברסליזם ולאומנות. אולם ערכים אלה נמצאים בקונפליקט, כאשר הלאומנות בדרך כלל נמצאת בצד המנצח. הפוליטיקאים משתמשים בפחד של הציבור והדיון האירופי מתמקד באינטרסים לאומיים ולא באינטרסים קולקטיביים.

הוגריה כמשל

בהונגריה, שיקולים פוליטיים מקומיים קבעו את מדיניות הממשלה כלפי הגירה. ממשלת הונגריה ספגה ביקורת על התעלמותה מאסטרטגיית ההגירה שנקטה בשנת 2014. במקום זאת, ממשלת הונגריה גרמה למתחים על ידי הדגשת הצורך להגן על ערכיה של הונגריה: "נוצרים, לאומיים וערכי המשפחה", לאור עליית הגירה. מתקיים דיון דל ביותר בהונגריה על זרזי ההגירה, כגון המלחמה בסוריה. ראש הממשלה אורבן טוען שהמשבר נוצר על ידי פקידי האיחוד האירופי שמביאים פליטים לאירופה באופן מכוון על מנת להרוס את מודל מדינת הלאום ההומוגנית. המבקרים אומרים כי אורבן לא רוצה לפתור את מצוקת הפליטים, משום שזו מתאימה לאג'נדה הפוליטית שלו. למעשה, אורבן מציג את עצמו כריבה העיקרי של קנצלרית גרמניה, אנגלה מרקל, הנוחשת לתומכת בפליטים.

מדינות מרכז ומזרח אירופה מגדירות את מאפייניהן הלאומיים במושגים יותר אתנו-תרבותיים מאשר מדינות מערב ומגונות על עצמאותן הלאומית בצורה גלויה יותר. המדינות הקומוניסטיות לשעבר באירופה התקשו להקים מערכות משלהן למבקשי מקלט ולא היו מוכנות למשבר הנוכחי. לראיה, הגעתם של מספר קטן יחסית של מהגרים הביאו לקריסת המערכת והובילה את המהגרים למצבים לא אנושיים.

כיום, תחת מערכת המשפט האירופית, יש למהגרים זכות לבקש מקלט מדיני, אך אין להם זכות לבחור את מדינת היעד. נשאלת השאלה האם על מבקשי המקלט להישאר במדינות מזרח ומרכז אירופה, לדוגמא הונגריה, ולזכות ליחס פחות הומני, או לזכות לקבלת פנים טובה יותר במדינות מערב אירופה.

ההיבט הישראלי:

ההקבלות בין המצב בישראל לאיחוד האירופי כואבות ומדאיגות. אחד הדוברים הדגיש את הגישות השונות ביחס לפליטים ומבקשי מקלט בישראל, אז והיום. בשנות ה-50 של המאה ה-20, 680,000 פליטים הגיעו לישראל מאפריקה, אסיה והמזרח התיכון, וכן כמיליון מהגרים מברית המועצות לשעבר הגיעו אחרי 1990. אז, הזרם הגדול של הגירה נתפס כאתגר שצריך למתן. לעומת זאת, כיום ישנם כ- 50,000 פליטים אפריקאים בתל אביב הנתפסים כאיום לחברה.

הגירה לישראל הייתה בעבר בעלת מאפיינים אתנו-תרבותיים, המבוססת על 'זכות השיבה' ליהודים. אבל זה השתנה. תפיסת הביטחון הפכה לדומיננטית, השיח הממשלתי והציבורי מתייחס למבקשי המקלט כאל מסתננים. הגדר של ישראל בגבול מצרים ומתקני מעצר למסתננים צמצמו את מספר המהגרים והורידו את בעיית ההגירה מהכותרות. כעת, רק חלק קטן מהציבור בישראל מעורב ומתעניין במאבק הפליטים. אחד

קולות הולכים וגוברים קוראים ל"תגובה אירופאית מאוחדת" למשבר הפליטים, על ידי פוליטיקאים, פקידים, סוכנויות בינלאומיות ועיתונאים, משום שמשבר כלל-יבשתי דורש פתרון כלל-יבשתי. ישנן סיבות מעשיות ואידיאולוגיות לכך: המשבר מערב מדינות רבות באירופה, כולל מדינות החברות באיחוד, מעומדות לאיחוד ומדינות צמודות ליבשת אירופה. מבחינה אידיאולוגית, יש הסבורים כי על אירופה לקבל בברכה את הפליטים, מעשה המגלם את ה"ערכים האירופיים".

אולם, תגובה מאוחדת מטעם אירופה לא הגיעה, בעיקר בגלל מגוון הדעות השונות של 28 המדינות החברות באיחוד ו-26 המדינות המיישמות את אמנת שֶׁנְגֵן. שני השחקנים האפקטיביים ביותר של המשבר כולו הם שניים שפעלו באופן חד-צדדי, אם כי עם תמיכה משמעותית ממקומות אחרים ביבשת. שחקנים אלו הם כמוזן קנצלרית גרמניה, אנגלה מרקל וראש ממשלת הונגריה, ויקטור אורבן. אם נתעלם לרגע מהערכים שהובילו אותם להחלטותיהם, הסכמתה של מרקל לקבל את הפליטים מצד אחד, ובניית הגדר על ידי אורבן המצד השני, היו יעילים. אחד הבעיות העיקריות במציאת פתרון למשבר היא פער הדעות הגדול. מתנגדיה העיקריים של מרקל רואים את מדיניותה כטירוף מוחלט וכהתאבדות של יבשת שלמה. מתנגדיו של אורבן טוענים שהתנהגותו והרטוריקה שלו כלפי הפליטים מחזירה לאירופה את הפוליטיקה של שנות ה-30.

חלק ניכר מן הוויכוח לגבי מהגרים באירופה כרגע הוא על גבולות וחוקים, תוך התחשבות מעטה במה שיקרה לאחר מכן. ההתמקדות בגבולות ובחוקים - הנפוצה במיוחד במדינות מרכז ומזרח אירופה - אמנם נראית מובנת במשבר כה רציני, אך למעשה היא לא תורמת לתהליך האינטגרציה הנדרש בטווח הארוך במדינה הקולטת את המהגרים. לפי שעה, מתמודדות עם האתגר בעיקר מדינות מערב אירופה (לצד מדינות במזרח התיכון המציעות פתרון למיליוני הסורים), אך לבסוף תהפוך גם לאתגר עבור מדינות מרכז ומזרח אירופה, לכן עכשיו זה הזמן של מדינות אלו להתחיל להתמודד עמו.

מדינות מרכז ומזרח אירופה מעבירות ביקורת על מדיניות ההגירה במדינות אחרות באירופה חדשות לבקרים. יש להם הזדמנות להציע מודל אחר: כמוזן שבניית חומות והגברת הרטוריקה הלאומנית הם לא פתרונות לטווח הארוך, במיוחד אם הפליטים אכן מתיישבים במדינותיהן. התקדים של סטיגמטיזציה פוליטית וחברתית של "האחר" במדינות מרכז ומזרח אירופה הוא מזעזע וטראגי. דחיקת מהגרים ומיעוטים לשוליים ע"י שיכונם "גטאות", במקום לנסות לקבל ולשלב אותם, יהווה את הסיכון הביטחוני הגדול מכולם.

למאמר המלא: <http://goo.gl/NdtkCC>

ISBN 978-965-7523-39-1

9 789657 523391

ואנושיים, תוך סיוע לפליטים המגיעים לחופיה, תופעת ההגירה המאסיבית חייבת להתבטא במדיניות הממשלתית ובקרב מקבלי ההחלטות כאתגר ולא כאיום.

למאמר המלא: <http://goo.gl/YUaiEw>

תפיסות שונות של הגירה

אנדרו מקדאוול

כתב ופרשן לענייני מרכז ומזרח אירופה

תקציר מנהלים

משבר המהגרים - או פליטים - חשף והעמיק את אחד הקרעים הגדולים של האיחוד האירופי בששת העשורים לקיומו. המשבר התרחש במקביל לכמה מהאתגרים הגדולים של האיחוד האירופי: המשבר בגוש האירו, המלחמה באוקראינה וחוסר וודאות לגבי השלכותיה ופרישתה האפשרית של בריטניה מהאיחוד ("Brexit"), כל אלו תרמו ליצירת אווירה של חרדה קיומית ברחבי אירופה.

במוזן מסוים, משברים אלו הגיבו זה לזה וחיזקו זה את זה. משבר הפליטים נתפס בעיני חלק מהאנשים כאחד הגורמים העיקריים שיובילו לעזיבה של בריטניה, בעוד תגובתה של גרמניה כלפי המהגרים החוץ-אירופאים עמדה בסתירה לקו התקיף שהיא מובילה כלפי שכנותיה מדרום. סיבה נוספת למשבר הפליטים היא לחימתה של רוסיה על אדמת סוריה, ורוסיה ממצבת את עצמה כשחקנית חזקה לא רק ביחס לשכנותיה (אוקראינה) אלא גם באזור המזרח התיכון.

© כל הזכויות שמורות לד"ר רובי נתנון, מרכז מאקרו לכלכלה מדינית ולקן פרידריך אברט.

הדעות המובעות בפרסום זה אינן משקפות בהכרח את דעותיה של קרן פרידריך אברט.

שימוש מסחרי בפרסומים של קרן פרידריך אברט ללא אישור בכתב של הקרן אסור בהחלט.

IEPN coordinators and editors of the working paper series:

Jan Busse: jan.busse@unibw.de

Roby Nathanson: roby@macro.org.il

Werner Puschra: werner.puschra@fes.org.il

Rem Korteweg: Rem@cer.org.uk

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Israel Office:

www.fes.org.il

**מאקרו
MACRO**

המרכז לכלכלה מדינית
THE CENTER FOR POLITICAL ECONOMICS

der Bundeswehr
Universität München